

EKONOMICKÉ NÁSTROJE OCHRANY OVZDUŠÍ

Ing. Mgr. Marie Doleželová, Ph.D.

ČHMÚ, Brno, Kroftova 43, 616 67

marie.dolezelova@chmi.cz, tel.541 421 034

Ovzduší jako statek

- v minulosti - volným statkem
- využití se se dvěma předpoklady: 1.) neomezenost disponibilních zdrojů; 2.) neomezené možnosti návratu zbytkových látek do přírody
- s růstem počtu obyvatel již neplatí
- růst exploatace a zatížení životního prostředí, snížení regenerační schopnost.
- omezenost statků životního prostředí
- **statky smíšené kolektivní** (nevyloučitelnost ze spotřeby + rivalitní spotřeba).

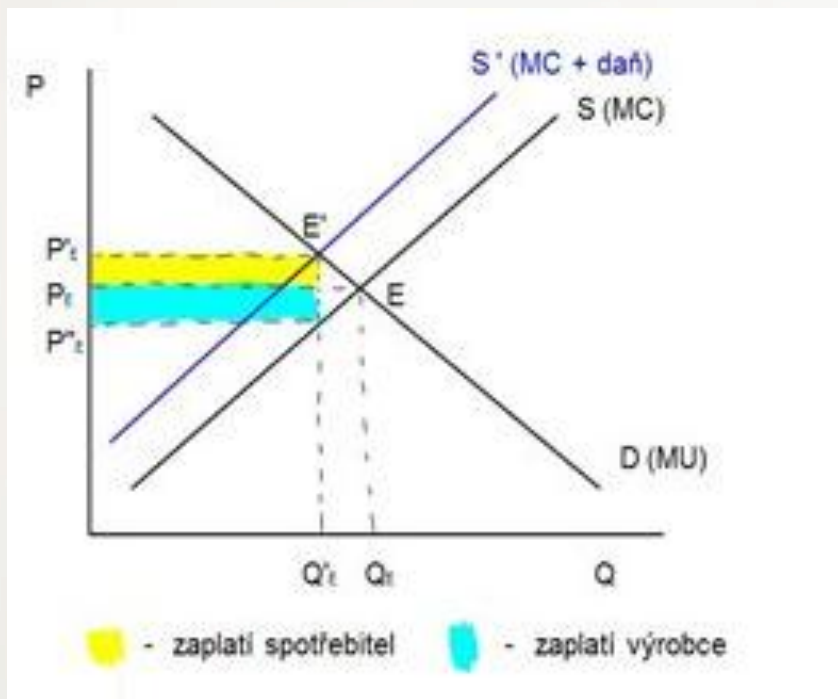
Veřejné statky

		RIVALITA	
		ano	ne
VYLUČITELNOST	ano	SOUKROMÉ STATKY (chléb, byt, chov ryb v rybnících)	„POPLATKOVÉ STATKY“ * (kabelová TV, dálnice)
	ne	„KOLEKTIVNÍ STATKY“ * (místa rybolovu v mořích, ovzduší ulice ve městech)	ČISTÉ VEŘEJNÉ STATKY (volné statky) (zahraniční politika, umělecké památky)

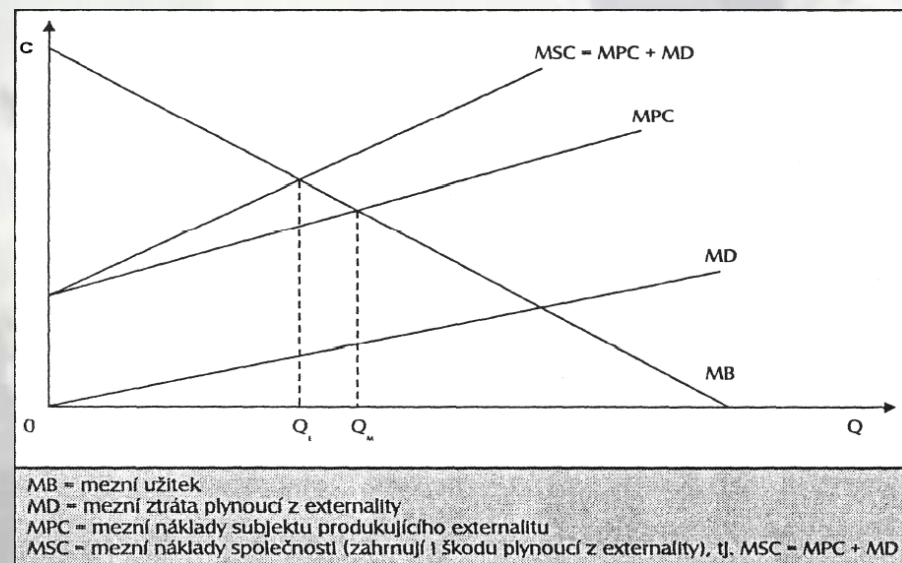
Teorie externalit

- **Externality** = tržní selhání, u nesoukromých statků (plynou z jejich vlastností) – např. nevyločitelnost ze spotřeby → neuplatňuje se alokační mechanismus.
- **Negativní externalita** = aktivita určitého subjektu, využívajícího daný statek (např. ovzduší) negativně ovlivňuje produkční či užitkovou funkci jiných subjektů → dodatečné náklady státu, jiných hosp. subjektů a i občanů.
- Nezahrnutí v nákladech producenta → vyrobí se **více a za nižší cenu než v případě tržního mechanismu!!!**
- **Řešení: Pigouovská daň** = rozdíl mezi skutečnými společenskými náklady (tj. včetně dodatečných nákladů – např. sanace ŽP, léčebné výlohy...) a soukromými náklady producenta → internalizace externího efektu
- → **nižší rovnovážné množství a vyšší rovnovážná cena**
- Obtížné vyčíslení ☹

Pigouvská daň

$D (MU)$ – poptávka (mezní užitek)
 S – nabídka (mezní náklady)
 Q – množství
 P – cena

Řešení tržních selhání

- Nutnost zásahů státu (pro externality neexistuje trh!)
- **Administrativní a ekonomické nástroje**
- **Administrativní nástroje**
 - různé zákazy, příkazy či pokuty
 - postihují chování producentů i spotřebitelů
 - patří sem: **emise** (emisní limity), **výrobní postupy** (požadavky na vstup a proces), **chování domácností a jednotlivců** (zákazy určitých činností a příkazy), **produkce** (omezení množství, zákaz výroby...)
- **Ekonomické nástroje**
 - slouží k **internalizaci externího efektu** s využitím trhu

Ekonomické nástroje ochrany ovzduší

- **Poplatky**

(princip ekvivalence → platby za poskytnuté veřejné statky)

- **Daně**

(neekvivalentní platby → bez nároku na plnění z SR)

- **Obchodovatelná emisní povolení**

(rozdělení celkového objemu emisních práv mezi znečišťovatele)

Poplatky

- **z. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší**
- oproti pův. z. 86/2002 Sb. - výrazná revize ekonomických nástrojů, úprava systému poplatků (motivační a efektivní systém)
- Kdo: **provozovatelé stacionárních zdrojů** (uvedených v příloze č. 2 k zákonu - tzv. vyjmenované zdroje).
- Správa: **krajské úřady**
- Změny: zúžení okruhu poplatníků i zpoplatněných látek
- **Osvobození** pokud celková výše poplatků za poplatkové období činí **méně než 50 000 Kč za provozovnu**

Znečišťující látky, které podléhají zpoplatnění a sazby poplatků za znečišťování v jednotlivých letech (v Kč/t)

	2013 až 2016	2017	2018	2019	2020	2021 a dále
TZL	4200	6300	8400	10500	12600	14700
SO ₂	1350	2100	2800	3500	4200	4900
NO _x	1100	1700	2200	2800	3300	3900
VOC	2700	4200	5600	7000	8400	9800

Poplatky

- **Sazby: navyšování mezi léty 2016 až 2021** více než trojnásobně
- Při výrazném snížení emisí → možnost snížit si poplatky o koeficienty (příl. 9)
- (výše poplatku = základ poplatku * sazba * koeficientu úrovně emisí)

Koeficienty úrovně emisí podle dosahovaných emisních koncentrací v celém poplatkovém období vyjádřených v procentech horní hranice úrovně emisí spojené s nejlepšími dostupnými technikami

50 - 60 %	> 60 - 70 %	> 70 - 80 %	> 80 - 90 %	> 90 %
0,2	0,4	0,6	0,8	1

- **Od roku 2017 osvobození od poplatku** když:
 - na zdroji provedena **rekonstrukce nebo modernizace** vedoucí ke snížení emisí jednotlivých látek o zadaná %
 - stacionární zdroj se specifikovanými nejlepšími dostupnými technikami dosahuje v celém poplatkovém období **nižší emisní koncentrace než 50% horní hranice úrovně emisí spojené s nejlepšími dostupnými technikami**
 - stacionární zdroj s nspecifikovanými nejlepšími dostupnými technikami dosahuje v celém poplatkovém období **nižší emisní koncentrace než 50% hodnoty specifického emisního limitu**
- **Příjemce:** do 2016 SFŽP ČR, od 2017 – SFŽP ČR (65%), kraj (25%), SR (10%)

Daně

- **Povinné, zákonem stanovené, nenávratné, neekvivalentní a neúčelové platby do veřejného rozpočtu**
- **Sazba:** v ideálním případě – dle analýzy nákladů a užitků (pigouovský koncept → alokační funkce daní)
- **Realita:** technická obtížnost až nemožnost stanovení přesné výše sazby → spíše daně spotřebního typu (spotřeba nežádoucích látek a produktů) → **fiskální funkce daní**

Ekologická daňová reforma

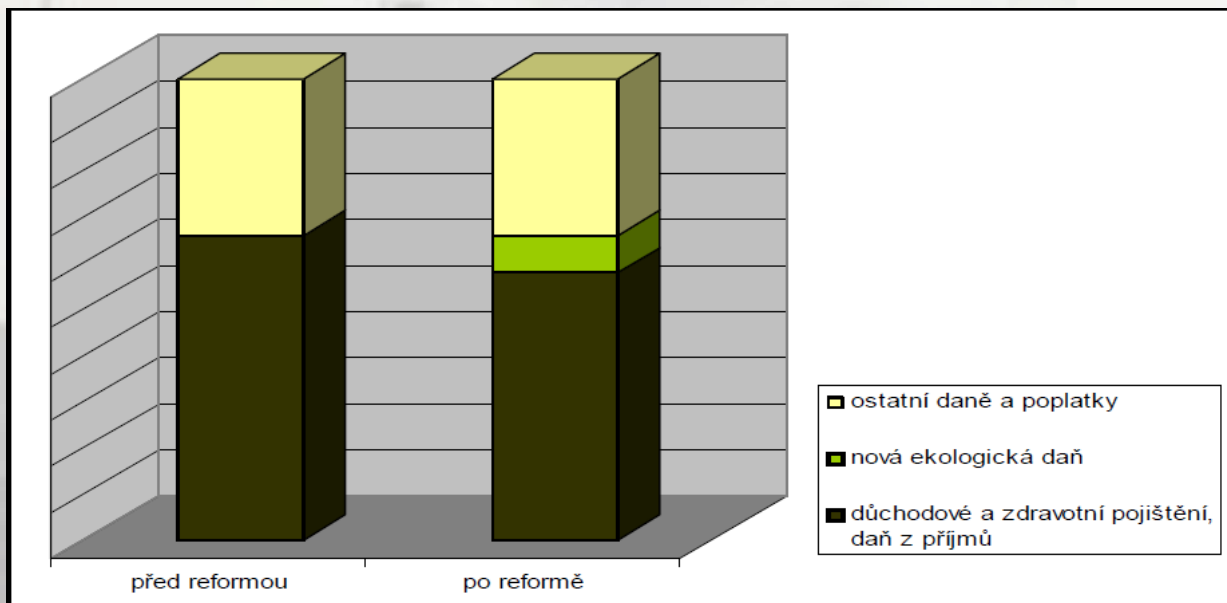
- v ČR v souvislosti se vstupem do EU, implementace směrnice Rady 2003/96/ES
- **od 1.1.2008, 3 etapy** (2007 (příprava), 2008 – 2013, 2014 –2017)
- **Legislativní ukotvení:** z. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů
- **Předmět daně: zemní plyn, pevná paliva, elektřina**

Daňový základ a sazba daně pro jednotlivé položky, které jsou předmětem zdanění dle ekologické daňové reformy

Položka	Předmět daně	Základ daně	Sazba daně
Zemní plyn a některé další plyny	Plyny pod kódy 2711 11, 2711 22, 2711 29, 2705 kombinované nomenklatury ²⁴ -pro pohon motorů -pro výrobu tepla -pro pohon stacionárních motorů	MWh spalného tepla	Zemní plyn pro pohon motorů: -0 Kč (do 31.12.2011) -34,20 Kč (do 31.12.2014) -68,40 Kč (do 31.12.2017) -136,80 Kč (do 31.12.2019) -264,80 Kč (od 1.1.2020) Plyn pro výrobu tepla: -30,60 Kč Plyn pro pohon stacionárních motorů: -30,60 Kč
Pevná paliva	-černé uhlí (2701) -hnědé uhlí (2702) -koks a polokoks (2704) -ostatní uhlovodíky pod kódy 2706, 2708, 2713-2715	GJ spalného tepla v původním vzorku	8,50 Kč
Elektřina	elektřina (2716)	MWh	28,30 Kč

Ekologická daňová reforma

- Hl. cíl: motivace osob k efektivnějšímu nakládání s přírodními zdroji a menšímu poškozování ŽP.
- **Hl. princip = fiskální neutralita**, tj. uchování celkové výše daňových výnosů + přerozdělení mezi jednotlivými daněmi
- Zvýšení nepřímých daní (spotřebních) + snížení přímých daní (z příjmů)
- Posun od zdanění pozitivních efektů (pracovní úsilí) k negativním (spotřeba zdrojů zatěžujících ŽP)

**Ilustrace fiskální
neutrality EDR**

Obchodovatelná emisní povolení

- Hl. cíl = snížení celkového znečištění na přijatelnou úroveň
- Teoretický koncept - již v 60. letech (1968, J.H.D. Dales)
- **Povolenka** = právo emitovat určité množství znečišťující látky; cenný papír obchodovatelný na speciální burze, kde se tvoří i jeho cena
- Celkový přípustný **objem emisí stanoven státem** (přípustná úroveň zatížení ŽP) → fixní množství povolenek
- **Cena povolenek** – tržní princip (střet nabídky a poptávky)
- Emise škodlivých látek – jen do výše příslušného množství povolenek
- → **nákladově efektivní alokace** (znečišťovatel porovnává náklady na snížení emisí s náklady na nákup dalších povolenek (nebo se rozhodně emise omezit) → snížení emisí na požadovanou úroveň je díky systému s tržním prvkem dosaženo s nejnižšími náklady
- Praktická aplikace principu **kdo znečišťuje, platí.**

System emisních povolenek v ČR

- legislativa: z. **694/2004 Sb.**, o podmínkách obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů (směrnice EP a rady 2003/87/ES)
- v ČR od 1.1.2005
- Jednotlivá období pro obchodování: 2005–2007, 2008 –2012, od 2013
- **Emisní povolenka = majetková hodnota odpovídající právu provozovatele zařízení vypustit do ovzduší ekvivalent 1 t CO₂** (ekvivalent CO₂ je 1 metrická t CO₂ nebo jiné množství některého skleníkového plynu se stejným účinkem globálního ohřevu na klimatický systém)
- Období **před rokem 2013 – povolenky přidělovány dle NAP** (Národní alokační program) - historický princip (průměrné emise skleníkového plynu pro každou kategorii zařízení + dosažitelný pokrok v daném odvětví); dodatečné povolenky lze odkoupit od těch, kteří disponují přebytečnými
- **Období po roce 2013: alokace pomocí aukcí** (Evropský systém obchodování s emisními povolenkami – ETS EU); dvě aukční platformy: **EEX (Lipsko)** a **ICE Futures Europe** (Londýn).
- 40 % povolenek vydraženo v roce 2013, cíl = zrušení bezplatné alokace povolenek do roku 2027
- **Alokace v aukcích → princip „znečišťovatel platí“.**

Použité zdroje

- DOLEŽELOVÁ, M., 2008. Analýza ekonomických nástrojů ochrany ovzduší – bakalářská práce. *Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity, Brno*. 59 s.
- JÍLKOVÁ, J., 2003. Daně, dotace a obchodovatelná povolení - nástroj ochrany ovzduší a klimatu.1.vyd., *IREAS-Institut pro strukturální politiku, o.p.s.* 156 s. ISBN 80-86684-04-0.
- PIGOU, A.C., 1932. *The Economics of Welfare*. 4. vyd., *Macmillan, London*.
- STRECKOVÁ, Y.- MALÝ, I. a kol, 1998: *Veřejná ekonomie pro školu i praxi*. 1. vyd., *Computer Press, Praha*. 214 s. ISBN 80-7226-112-6.
- <http://www.enviweb.cz/>

A faded background image of an industrial facility with several tall smokestacks emitting thick plumes of white smoke into a hazy sky. The scene is presented in a light, desaturated color palette.

DĚKUJI ZA POZORNOST 😊